

Rozvrtat a škrtit!

ROZHOVOR S MARTINEM POTUČEKEM

Úřady práce v České republice zásadně mění svoji organizační strukturu a uspořádání. Jak tyto změny ovlivní oblast sociálních služeb?

Co konkrétně změny budou znamenat, asi neví ani jejich hlavní iniciátor pan ministr Drábek. Koncem ledna tohoto roku jsem měl možnost s ním diskutovat v Událostech v České televizi. Vysvětloval jsem mu, že připravované převedení výplat sociálních dávek z obcí na Úřady práce představuje obrovskou změnu v životě statisíců lidí. Bylo by tedy dobré si to napřed odzkoušet v nějakém regionu či městě, prodiskutovat s odborníky i s příjemci dávek, zjistit, zda jde o skutečně dobré řešení, vychytat mouchy. A teprve pak se rozhodnout, zda takový systém zavést všude.

Ministr oponoval, že to není možné, neboť nelze nastavit dva různé legislativní režimy v jedné zemi, kdy by jedni měli jiné podmínky než zbytek republiky. Podobné experimentální ověřování v oblasti sociálních služeb ovšem dělat samozřejmě lze, a to bez toho, že by byla dotčena práva občanů tu i onde. Dělá se to tak v jiných zemích a na počátku tohoto století se takto v průběhu přípravy nového zákona o sociálních službách experimentovalo i u nás.

Z celého rozhovoru jsem měl pocit, že pan Drábek chce prostě reformy prosadit stůj co stůj a že ho nic nezastaví. Další vývoj událostí nasvědčuje tomu, že je tomu skutečně tak. Například když se podíváte na způsob, jakým jsou nové zákony v parlamentu bez větších diskusí a se zásadními nevypořádanými připomínkami „prohlasovávány“ koaliční většinou v Poslanecké sněmovně.

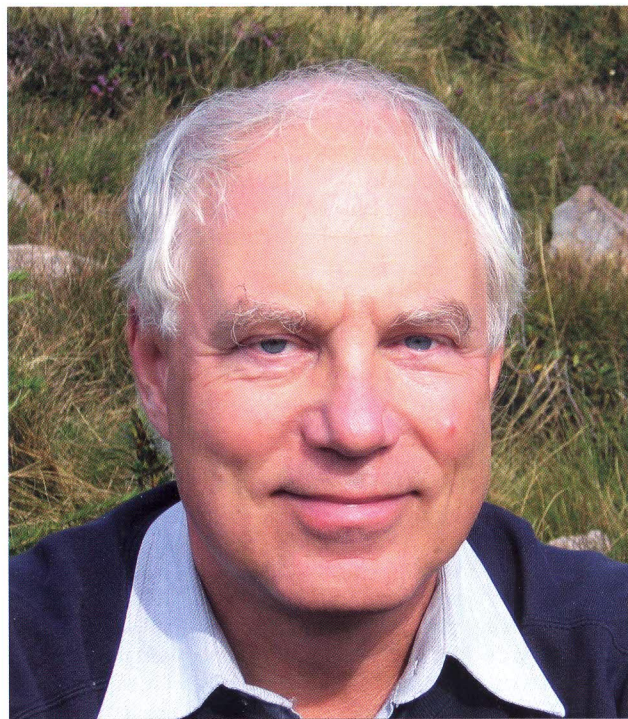
Centralizace Úřadů práce podle ministra Drábka ušetří na servisních výdajích již v prvním roce 180 milionů korun. Má vznik jednoho superúřadu a sjednocení výplatního místa nepojistných dávek i další smysl?

Podle mého názoru jde o zřetelný projev zploštěného, technokratického přístupu k řešení problémů. Pan ministr je vzděláním inženýr a možná i upřímně věří, že když výplatu sociálních dávek a služby zaměstnanosti zcentralizuje, zlepší fungování celého systému. Já si myslím pravý

opak. Sociální systémy se organicky vyvíjejí dlouhá desetiletí a přitom se přizpůsobují specifickým potřebám lidí. Tato centralizace možná ušetří pár úředníků, ale za příliš vysokou cenu: odcizení sociálních služeb občanům. Velmi hezky je to vidět na případu výplaty sociálních dávek. Mnohé z nich mají na starosti obce, které zároveň poskytují i sociální služby. Lidé, kteří jsou ve složitých životních situacích, potřebují kombinaci obojího. Obce mají relativně slušný přehled o situaci konkrétních lidí. Pokud výplatu dávek obcím sebere, začnete to dělat takto centralizovaně a obcím ponecháte jenom péči o zajištění sociálních služeb, automaticky dojde k tomu, že levá ruka (Úřady práce) nebude vědět, co dělá pravá (sociální odbory v obcích), na specifické životní situace lidí se začnou pasovat jednoduchá schémata, mnohé problémy nebudou vůbec rozpoznány a pokud ano, tak následné řešení bude zdoluhavější a obtížnější.

Většina obcí a krajů s odejmutím pravomocí výplaty nepojistných dávek nesouhlasí a argumentují mimo jiné i tím, že centralizace bude mít nepříznivý dopad na úroveň sociální práce a na dostupnost potřebných informací pro obce a kraje.

V tom s nimi samozřejmě souhlasím. Obecná slabina sociální péče u nás je, že český stát si navykl řešit sociální problémy spíše tím, že vyplácí - i když stále neochotněji - sociální dávky, a nezmůže se už na to, aby poskytoval kvalifikované sociální služby, založené na individuální sociální práci. Souvisí to s nízkou kapacitou celé oblasti, která je chronicky podfinancovaná. Pro stát je dlouhodobě jakoby jednoduš-

Martin Potuček, pedagog, publicista, analytik veřejné politiky

ší dát almužnu a „člověče starej se, jak umíš“, než aby za potřebným občanem přišel kvalifikovaný sociální pracovník, který by s dotyčným probral jeho specifické problémy. Každý člověk je originál, nemohou nás přece všechny vtěsnat do několika jednoduchých škatulek!

Vidím to jako velmi nešťastný krok. Když jsem přemýšlel o tom, jakým sloganem by se dala tato asociální „sociální“ politika nejlépe nazvat, tak mi z toho vyšlo jednoznačně: „Rozvrtat a škrtit!“ Jednak jde o v zásadě amatérskou snahu škrtnutím pera (narychlo spíchnutou novelou zákona) bořit systémy, které se vyvíjely organicky po desetiletí. Neříkám, že jsou ideální, ale život je postupně obrušoval tak, že se stále více přizpůsobovaly potřebám a nárokům lidí. A druhý cíl reformy je také naprosto zřejmý: šetřit, šetřit, šetřit... a to především na těch lidech, kteří se sami nemohou bránit, na těch slabších. Jak vidíme na příkladu Drábkových reforem péče o zdravotně handicapované... Vyplývá to ze scestné ideologie, že Česko má rozhazovačný sociální stát.

Celá reorganizace přinese snížení platů pracovníkům Úřadů prá-

ce a mnoho z nich bude v zájmu úspor propuštěno. Naopak se na agendu propuštěných úředníků budou nasmlouvat externí firmy. Přinese tento klasický outsourcing skutečné úspory?

Nikdo nedokáže nyní říci, kolik se vlastně uspoří. Panu ministrovi může vycházet na papíře jako úspora, když si spočítá počet úředníků, které v tuto chvíli vyhodí. Může samozřejmě uspořit na mzdách. Nicméně náklady, které z toho pro stát vzniknou, mohou být v horizontu několika let z mnoha důvodů mnohonásobně vyšší. Lidé se dostanou do obtížnějších situací, než v jakých by se ocitli za stávající situace. Projeví se to zvýšenou nezaměstnaností, zvýšeným výskytem nemocí. Nezaměstnanost poškozuje rodinné soužití, rodiny se rozpadají. Dnes nikdo nemůže říci, že to v tomto širším pojetí povede k úsporám.

Dnes mezi českými úředníky tak populární „outsourcing“, to jest zadávání veřejných úloh soukromým firmám, je ve světě na západ od našich hranic, kde s touto praxí začali mnohem dříve, stále více vyhodnocováno jako rizikové a ekonomicky neefektivní. Vyžaduje kompetentní řízení ze strany státu – ale i tak se část veřejných zdrojů přetaví do zisků nakjatých firem, a nedoputují ke konečnému adresátovi, k lidem, kteří potřebují pomoci. A to nemluví o korupci, která při zadávání veřejných zakázek v naší zemi ukraduje z koláče veřejných zdrojů mnohem více než v lépe spravovaných zemích...

Další velkou bolestí ministerstva práce a sociálních věcí je, že analýzy, o něž se opírá - pokud se v poli-

tických rozhodnutích vůbec o nějaké analýzy opírá - jsou nedostatečné. Netýká se to jen tohoto ministerstva. Například ministerstvo zdravotnictví nemá žádný výzkumný ústav, který by se zabýval zdravotní politikou a tím, jak ve měnících se poměrech měnit i tuto politiku. Dochází k tomu, že politici, vedeni ve světě již odepsanými ideologickými poučkami, si s odpuštěním něco vyucuají z prstu a milióny lidí se pak stávají pokusnými králíky těchto jejich experimentů.

Pomohlo by zlepšení dostupnosti sociálních služeb nastavení volné tvorby cen a vytvoření podmínek pro vstup privátních poskytovatelů?

Právě tak jako ve zdravotní péči, tak i v sociálních službách jde vždy o nalezení vyváženého poměru mezi rovností přístupu, kvalitou a ekonomickou efektivností. Pokud chceme zachovat princip, že každý občan této země má nárok na zajištění důstojných životních podmínek, nemůžeme zavést do zdravotních a sociálních služeb čistě tržní regulaci. Stát intervnuje jednak vyrovnáváním objektivních handicapů (nemoc, invalidita), jednak subjektivních omezení (nedostatek prostředků). Činí tak poskytováním služeb a sociálními dárkami. Dnes u nás máme jak ve zdravotnictví, tak v sociální péči smíšený systém, kde drtivá většina občanů je závislá na veřejných systémech, zatímco ti nejbohatší se obracují na privátní instituce. Směšovat je dohromady, jak se tato vláda pokouší například zavedením standardů a nadstandardů ve zdravotní péči, považují za cestu do pekel, která by brzy vytvořila dosud nemyslitelné propas-

ti mezi těmi, kteří na to mají, a těmi, kteří na to prostě nedosáhnou.

Jinou otázkou je, jak zařídit, aby uživatelé služeb měli možnost ovlivnit jejich kvalitu. Zákon o sociálních službách jim otevřel prostor pro výběr. V tomto smyslu jde o kombinaci tržního a administrativního způsobu regulace, který vytváří poskytovatelům služeb konkurenční prostředí a nutí je přemýšlet o tom, jak na tomto „kvažitru“ uspět co nejlépe. To považuji (přes všechny nedostatky tohoto zákona, ať už jde o inspekci kvality služeb nebo o nedořešení vztahu institucionální financování a financování „na hlavu“) za historický pokrok a myslím, že představuje cestu vpřed.

Sociální služby jsou dlouhodobě finančně podhodnocené, jak podle vás další škrty ovlivní budoucnost tohoto odvětví?

To je myslím nejzávažnější problém celého odvětví. Možná to někoho překvapí, ale mně se to jeví tak, že od pádu komunismu se v postavení sociálních služeb u nás mnoho nezměnilo. Už před listopadem 1989 to bylo odvětví, které bylo podceňováno a bráno na hůl. Dnes je to tím horší, že nároky na sociální služby vzhledem k rychlému stárnutí populace, pokračujícímu rozpadu rodiny a výskytu nových, dříve neznámých, sociálních ohrožení rychle stoupají – a kapacity sociálních služeb stagnují. Takže další plánované škrty nemožnou mít jiné vyústění než to, že některým lidem budou nabídnuty služby v nedostatečné kvalitě – nebo zůstanou bez sociálních služeb zcela.

**Za rozhovor děkuje
Lenka Kaplanová**

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR pořádá

3. výroční kongres poskytovatelů sociálních služeb

**13.–14. října 2011
v Táboře**

1. den:

Plenární zasedání za účasti politiků, předních odborníků, výrazných osobností a mezinárodních účastníků, slavnostní představení knihy Individuální plánování, vyhlášení Národní ceny APSS ČR – pracovník sociálních služeb, společenský galavečer.

2. den:

Pět workshopů s rozdělením na terénní služby, provozně ekonomickou oblast, sociální pobytové služby, zdravotní pobytové služby a oblast dobrovolnictví v sociálních službách.

Více informací naleznete na www.apsscr.cz